Навчально-методична картка заняття № 2

Предмет: ***Бухгалтерський облік***
Тема заняття: ***Предмет бухгалтерського обліку***
Мета заняття:
навчальна – формувати системи знань з теорії та практики ведення бухгалтерського обліку на підприємствах.
розвиваюча – розвивати вміння аналізувати отримані дані, формувати професійні вміння, навики
виховна – мотивувати необхідність знань бухгалтерського обліку
методична – методика роботи з роздатковим матеріалом, підручником, інструкціями, структурно-логічними схемами, опорними конспектами.
Вид заняття: Лекція
Тип заняття: Інформаційна лекція
Міжпредметні зв'язки: Економіка підприємства, Політична економія, Фінансовий облік, Основи аудиту
Забезпечення заняття: Роздатковий матеріал
Література: [3], с.37-67

Зміст заняття

№	Елементи заняття
I.	***Організаційний момент*** (перевірка присутності, відповіді на питання студентів).
II.	***Мотивація навчальної діяльності*** Початкова мотивація навчальної діяльності. Бесіда, розповідь.
III.	***Актуалізація опорних знань*** Фронтальне опитування
IV.	***Сприйняття й засвоєння нових знань*** 1. Предмет і об'єкти бухгалтерського обліку.
V.	***Систематизація й узагальнення вивченого*** Бесіда і опитування студентів: 1. Що слід відносити до об'єктів бухгалтерського обліку? 2. Як класифікуються (за видами) ресурси сучасного підприємства? 3. Що таке джерела утворення ресурсів у підприємства? Яка класифікація застосовується щодо їх групування?
VI.	***Підсумок заняття. Рефлексія*** «Одним словом»: на великому аркуші паперу викладач просить студентів відзначити одним словом те, що найбільше сподобалося

	їм на занятті: зміст, методи, атмосферу, власну діяльність, результати тощо. Бажано кожен вибір прокоментувати.
VII.	***Домашнє завдання:*** скласти конспект з СРС: 1. Історичний характер предмету бух. обліку, та його критична оцінка. Література: [3], с. 37-70

Тема 2. ПРЕДМЕТ І МЕТОД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

І. ***Організаційний момент***
(перевірка присутності, відповіді на питання студентів)

ІІ. ***Мотивація навчальної діяльності***
Початкова мотивація навчальної діяльності. Бесіда, розповідь

ІІІ. ***Актуалізація опорних знань***
Бесіда і опитування студентів:

1. На які види поділяється господарський облік?
2. Що таке бухгалтерський облік?
3. У чому основні відмінності фінансового обліку від управлінського?
4. На яких принципах повинен ґрунтуватись бухгалтерський облік?
5. Чому саме бухгалтерський облік є найважливішою складовою системи економічних наук та процесу управління підприємством?
6. Яке місце посідає бухгалтерський облік серед економічних наук?

IV. ***Сприйняття й засвоєння нових знань***

1. *Предмет і об'єкти бухгалтерського обліку.*
2. *Базові принципи бухгалтерського обліку.*
3. *Методичні прийоми (метод) бухгалтерського обліку.*

Нормативні та регулюючі документи

1. Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 966-XIV.
2. Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 1998 р. № 1706.
3. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000: Пер. з англ. /За ред. С.Ф. Голова. — К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. — 1272 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87.

1. Предмет і об'єкти бухгалтерського обліку

Бухгалтерський облік, як і будь-яка інша економічна наука, має свої предмет, об'єкти, суб'єкти і метод.

Предмет — це те, на що спрямована пізнавальна, творча та практична діяльність людей.

Предмет бухгалтерського обліку в широкому розумінні — все те, що відображається в обліку, тобто господарська діяльність.

У вузькому розумінні предметом обліку виступають факти (дії, події) господарської діяльності, які трансформуються у своїй сукупності в певний стан і результати господарської діяльності.

Отже, вивчення того, що обліковується, розкриває зміст бухгалтерського обліку, а вивчення того, як ведеться облік, якими способами і прийомами його здійснюють, розкриває його метод.

Суб'єкт бухгалтерського обліку — це господарюючий суб'єкт в особі підприємства, організації, установи, особи та ін.

У вітчизняній економічній літературі трактування предмета бухгалтерського обліку різне.

Предмет краще зрозуміти через його елементи.

Предмет бухгалтерського обліку складається з окремих елементів, складових, які називають ***об'єктами.*** Під об'єктом обліку розуміють конкретний засіб (майно), джерело його утворення та їх рух у процесі відтворення.

Варто зазначити, що предмет бухгалтерського обліку обмежується рамками господарюючого суб'єкта. Предметом обліку є не самі об'єкти в їх фізичному розумінні, а інформація про них, необхідна для управління. Предмет обліку — це факти господарської діяльності, які характеризують стан та використання ресурсів підприємства, процес придбання, виробництва та збуту, розрахункові відносини підприємства з фізичними і юридичними особами, результати діяльності підприємства, формування інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Об'єкти, що обліковуються, за економічним змістом та призначенням можна об'єднати в три групи:

1) господарські засоби (майно);
2) джерела господарських засобів;
3) господарські процеси.

Отже, ***предметом бухгалтерського обліку є господарські засоби за їх складом і використанням, джерела формування та їх цільове призначення, господарські процеси, що відбуваються на підприємстві.***

Для поглибленого вивчення об'єктів бухгалтерського обліку, якими є господарські засоби підприємства використовують ***групування*** господарських засобів за двома ознаками:

— за складом і розміщенням;
— за джерелами утворення (формування).

Майно підприємства — це основні й оборотні засоби, що належать підприємству, розмір яких відображають у бухгалтерському балансі. Оскільки майно відображають в активі балансу, то прийнято майно називати активами.

Активи (від лат. *activus* — діяльний, активний) — це ресурси, отримані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигід у майбутньому. Вони поділяються за

багатьма класифікаційними ознаками, серед яких, з погляду бухгалтерського обліку, основними є такі:

— за формами функціонування;

— за характером участі у процесі обороту;

— за ступенем ліквідності.

За формами функціонування господарські активи поділяють на такі групи: ***матеріальні, нематеріальні, фінансові активи.***

Матеріальні активи — це засоби підприємства, які мають матеріально-речову форму. До групи матеріальних активів підприємства включають: основні засоби, незавершене будівництво, запаси.

Основні засоби — це сукупність засобів праці, які функціонують у незмінній натурально-речовій формі протягом періоду, більшого, ніж один рік від дати введення в експлуатацію. Вартість основних засобів зменшується поступово з їх фізичним і моральним зношуванням. До основних засобів належать: земля, будівлі, споруди, машини, інструменти, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік), а вартісну межу підприємство встановлює самостійно.

Незавершене будівництво — це вартість недобудованих об'єктів, споруд. будівництво яких здійснюють для власних потреб підприємства.

Запаси — це активи, які утримують з метою подальшого продажу, споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, управління підприємством чи які перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу. До запасів відносять: виробничі запаси, тварин на вирощуванні й відгодівлі, незавершене виробництво, готову продукцію, товари.

Нематеріальні активи — це об'єкти довгострокового вкладення (більше року), що мають вартісну оцінку, але не є речовими цінностями (права користування природними ресурсами, майном, права на знаки для товарів і послуг, об'єкти промислової власності, авторські права, гудвіл тощо). Нематеріальні активи, як і основні засоби переносять свою вартість на витрати виробництва протягом строку їх функціонування шляхом нарахування амортизації за встановленими нормами.

Фінансові активи — це група господарських засобів підприємства у формі готівкових коштів та інших фінансових інструментів, які належать підприємству. До цієї групи належать готівкові кошти в національній та іноземній валютах, фінансові інвестиції підприємства в цінні папери та статутні капітали інших підприємств, дебіторська заборгованість різних фізичних і юридичних осіб перед конкретним підприємством за відвантажену їм продукцію, товари чи надані послуги. Фінансові інвестиції та дебіторська заборгованість можуть бути довгостроковими (з терміном повернення понад рік) і поточними (з терміном повернення до року). Фізичних та юридичних осіб, які мають заборгованість перед цим підприємством, називають його дебіторами.

За характером участі у процесі обороту господарські засоби (активи) поділяють на необоротні та оборотні активи.

Необоротні активи — це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). До необоротних господарських засобів підприємства належать: основні засоби, капітальні інвестиції, інші необоротні матеріальні активи, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, інші необоротні активи.

Оборотні активи — це сукупність майнових цінностей, які обслуговують поточну господарську діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу, якщо він менший року, тому всю свою вартість одразу переносять на виготовлену з них продукцію. Як правило, до них належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти в касі й на рахунках у банку.

За ступенем ліквідності господарські засоби (активи) підприємства поділяють на абсолютно ліквідні, ліквідні й малоліквідні.

Ліквідність активів підприємства — це ступінь можливості конвертування їх у грошову форму з метою своєчасного забезпечення платежів підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. Розрізняють ступінь ліквідності за строками: якщо конкретний актив підприємства може набути грошової форми протягом місяця, то такий актив високоліквідний або абсолютно ліквідний, протягом 2—3 місяців — ліквідний, протягом 3—6 місяців — малоліквідний.

До ***абсолютно ліквідних*** активів належать кошти та їх еквіваленти, зокрема грошові кошти в національній та іноземній валютах в банках і касі, цінні папери тощо.

До ***ліквідних активів*** належать поточні фінансові вкладення та дебіторська заборгованість, виробничі запаси, готова продукція, товари.

До ***малоліквідних активів*** належать основні засоби, незавершене будівництво, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів.

Поняття ліквідності активів широко використовують при оцінці фінансового стану підприємства та фінансовому аналізі. Форма балансу підприємств в Україні, де відображаються активи, побудована за ступенем зростання ліквідності.

Розглянута класифікація активів підприємства за різними ознаками характеризує передусім їх склад, структуру, а також їх розміщення, тобто вказує на те, куди і в що їх вкладено. Всебічна інформація про активи, представлені в класифікації, є важливим об'єктом бухгалтерського обліку й економічного аналізу, оскільки показує, куди і в що було вкладено кошти підприємства.

Наявні господарські засоби (активи) підприємства формуються за рахунок як власних, так і залучених коштів, або, як прийнято говорити, джерел. Тому господарські засоби підприємства за *джерелами* їх формування та цільовим призначенням класифікують на:

— джерела власних засобів;

— джерела залучених засобів.

До ***власних джерел*** формування господарських засобів належать кошти статутного та пайового капіталу (кошти, внесені засновниками на час реєстрації підприємства), додаткового та резервного капіталу, прибутку (одержаного за результатами діяльності). Власний капітал підприємства визначається вартістю його майна — тобто чистими активами, що обчислюються як різниця між вартістю майна (активів) і залучених коштів.

У практиці бухгалтерського обліку до власних джерел відносять ***власний капітал*** та ***забезпечення.***

До власного капіталу належать: статутний капітал, пайовий та додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, забезпечення та цільове фінансування, доходи майбутніх періодів.

Статутний капітал формується за рахунок сукупності вкладів засновників (власників) у майно підприємства для забезпечення його діяльності в розмірах, визначених установчими документами (статутом). Розмір статутного капіталу може змінюватися лише за рішенням засновників (акціонерів) за рахунок додаткових вкладень засновників або за рахунок частини прибутку підприємства. Аналогічно формується і пайовий капітал, наприклад у кооперативах.

Резервний капітал є джерелом коштів, призначених для покриття передбачуваних у майбутньому можливих видатків, резервів на списання прострочених боргів, гарантійних зобов'язань, збитків тощо.

Додатковий капітал формується за рахунок емісійного доходу, до оцінки активів, безоплатно одержаного майна тощо.

Фінансування є джерелом коштів за рахунок державного бюджету та інших фізичних і юридичних осіб. Фінансування діяльності підприємства з державного бюджету називають бюджетним фінансуванням. Якщо кошти підприємству з тією чи іншою спеціальною метою (науково-дослідні роботи, підготовка кадрів, соціальні потреби) надає організація, установа чи спонсор, то таке фінансування називають цільовим.

Прибуток підприємства є безпосереднім джерелом поповнення господарських засобів і відповідних резервів. У бухгалтерському обліку відображають не тільки формування прибутку, а й розподіл прибутку між власниками (нарахування дивідендів), виплати за облігаціями, відрахування в резервний капітал та інше використання.

До *залучених* джерел формування господарських засобів належать ті, що тимчасово надаються в користування підприємству, а потім повертаються їх власникам на узгоджених між ними і підприємством умовах. До таких джерел відносять: кредити банків, позикові кошти під зобов'язання, кредиторську заборгованість. Залучені кошти можуть бути довгостроковими і поточними (короткостроковими) та мають форму зобов'язань.

Кредити — це позики у грошовій або товарній формах на умовах повернення, що їх надають банки чи інші кредитні установи позичальникові (фізичній або юридичній особі). За користування кредитом сплачують відсоток. Залежно від терміну повернення кредити поділяють на довгострокові (понад рік) і короткострокові (до року).

При кредитуванні підприємств банки дотримуються таких принципів: забезпеченість та цільовий характер кредиту, повернення, строковість та оплатність кредиту.

Зобов'язання за облігаціями — це додатково залучені кошти, які отримує підприємство внаслідок випуску і реалізації (емісії) своїх облігацій на умовах повернення і плати у вигляді премій. Як і кредити банків, вони можуть бути довгостроковими та короткостроковими.

Кредиторська заборгованість — це тимчасово залучені підприємством кошти від фізичних та юридичних осіб, тобто заборгованість підприємства перед іншими фізичними та юридичними особами за отриману від них продукцію, надані ними послуги чи виконані роботи, заборгованість за нарахованими але не сплаченими податками та іншими платежами. Кредиторську заборгованість у межах нормативних термінів оплати рахунків чи зобов'язань вважають нормальною, а в разі порушення термінів платежів — простроченою.

Фізичні та юридичні особи, перед якими дане підприємство має кредиторську заборгованість, називаються кредиторами.

У балансі підприємства джерела залучених коштів називають зобов'язаннями. *Зобов'язання* — це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій, погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Власний капітал і зобов'язання відображають у балансі з правої сторони і називають пасивами.

V. *Систематизація й узагальнення вивченого*

Бесіда і опитування студентів:

1. У чому полягає сутність предмета і метода бухгалтерського обліку?

2. Назвіть класифікацію об'єктів бухгалтерського обліку.

3. Дайте визначення активів як об'єкта бухгалтерського обліку, їх

класифікація.

4. Які є джерела формування господарських засобів підприємства?

5. Що таке власні джерела, який їхній склад?

6. Розкрийте економічний зміст і класифікацію залучених джерел

(зобов'язань).

VI. ***Підсумок заняття. Оцінювання студентів.***

VII. ***Домашнє завдання:***
скласти конспект з СРС:

1. Історичний характер предмету бух. обліку, та його критична оцінка.

Література: [3], с. 37-70